

“Bir yerde herkes birbirine benziyorsa; orada kimse yok demektir.”

-Michel Foucault

Benzerlik kavramını kısaca farklı olmayan, diğerleriyle özdeş şeklinde açıklayacak olursak ana noktada bir şeyi diğerlerinden ayıran temel unsurun ne olduğunu şeffaflaştırmamız gerekmektedir. Somut örneklerle ilerlersek örneğin, elinizde bulunan papatya buketinin ortasına dikkat çekmesi için yerleştirdiğimiz gül papatyalardan farklıdır. İşte tam da bu noktada benzerlik, güçsüzlüğünü gözler önüne sermektedir. Hatta beklide buketteki onlarca papatyaya dikkat etmeyecek üstüne üslük onlar sizin için birer arka plan öğesinden sayılacaktır.

Geçmişten günümüze, benzerlik olarak tanımlanan kavram kimi zaman taklit etme kimi zaman özenme bazen de öykünme anlamlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Benzerlikler her zaman olumsuz yaftalanmalarla karşılaşmaz ancak Michel Foucault'nun değinmek istediği konu eğer varlığımızı hissettirmemiz gerekiyorsa bunu diğerleri gibi olarak gerçekleştiremeyeceğimizdir. Bir diğerine benzemek sizi farklı veya güçlü kılmaz. Taklitler aslını yaşatır mı bilinmez ama kendi başlarına birer ekol oluşturamayacakları kesindir. Siyah bir kağıdın üzerine siyah kalemle yazacağınız metnin bir önemi olmayacağı gibi bir tuvalin üzerinde beyaz boyanıza daldırmış olduğunuz fırçanızın hareketleri de herhangi bir önem arz etmez.

Siz düşünüyor musunuz ki Platon, hocası Sokrates'in görüşlerini birebir özümseyip kabullenseydi varlığını bu denli sürdürebilirdi ya da aynı şekilde Platon'un öğrencisi olan ve 19. Yüzyıl Avrupa'sında etkisinin yadsınamayacağı Aristoteles'in bu başarısı elbette ki kendi kuramlarına düşüncelerine bağlıdır. Aristoteles 'idea' kavramını Platon'dan farklı olarak maddenin formu üzerinden açıklamıştır. Bu konuyu baz alacak olursak Aristo, Platon gibi maddenin aslının idealar dünyasından geldiğini, gerçek ve sonsuz olanın ideler olduğunu savunsaydı hatta bu durumda Platon'un mağara örneğinin yeterli olduğunu belirtseydi biz onu tanıyabilir miydik ?

Felsefe'nin temel ilkelerinden olan birikimsellik, benzerlikler üzerinden yani aynılar üzerinden ilerlemez, hep üzerine eklenen farklı bilgileri kullanarak felsefi düşüncenin birbirlerinden beslenerek köklerinin daha derinlere inmesine yardımcı olur. Antik Yunan filozoflarından günümüzdeki düşünörlere, sanatçılara kadar algoritma bu şekilde de ilerler. İşte tam da bu noktada Aristoteles'i Platon'un diğer öğrencilerinden ayıran, onlar arasından sıyrılabilmesini sağlayan hatta onu günümüze taşıyan sahip olduğu farklı bakış açısıdır.

Michel Foucault'nun anlatmak istediğini modern dünya yaşantısına, 21. Yüzyıla göre yorumlayacak olursak günümüzde aydın, sanatçı veya yazar olarak nitelendirilen insanların sahip olduğu değeri ancak buna göre anlayabiliriz. Aydın olmak toplumdaki önce gitmektir, toplumu yönlendirecek gücü bulundurabilmektir. Ona bu niteliği ise monotonlaşmış düşünceler, olanı olduğu gibi kabullenmesi, herkesle aynı düşünmesi, eleştirel düşünememesi sağlamaz. Onu güçlü kılan toplumun diğer bireylerinden ayıran rölâtif

düşünmesiyle birlikte ortaya farklı fikirler sunabilmesidir. Yoksa her gün tekdüzeleşmiş hayatını yaşayan insanlardan birer farkı bulunmazdı. Herkesin birbirine benzediği düşüncelerin, bakış açılarının farklılaşmadığı toplumlarda durum zaman zaman korkutucu bile olabilmektedir. Skolastik düşüncenin hâkim olduğu Avrupa'ya gidelim, teolojinin gücünü kullanarak kilisenin yaratmış olduğu toplum gitgide felakete sürüklenmekteydi. Öne sürdüğünüz düşüncemiz, yanlışı fark edip ortaya koyduğunuz bir varsayım veyahut bilimsel olarak elde ettiğiniz bir olgu ortaya koyulan normlara ters düşüyorsa en iyi ihtimalle aforoz edebilirsiniz ama söylemekte yarar var ki durum ciddileşirse engizisyon mahkemesinde savunma yaparken bile bulabilirsiniz.

Şimdi Avrupa'nın karanlık dönem diye tabir ettiği yerden yaptığı büyük sıçramanın aşamalarına gelelim, Rönesans ve Reform. Sanatın, sanatçının bilim adamının sesini duyurabildiği dönemler gelmiştir. Rönesans sanatçılarının yaratıcılıkları, hayal gücü toplumdaki onları ayırarak ellerine nitelikli bir güç geçmesini sağlamıştır. Martin Luther o dönemde yaşayan binlerce insan hatta yüzlerce rahip gibi kilisenin gücünü kullansaydı ona baş eğseydi yapbozun bir parçası olmaktan ibaret olsaydı eminiz ki ne Reform'un öncüsü olabilirdi ne de Rönesans'ın verdiği güçle öncülük ettiği Reform'u başlatabilirdi.

'Sofie'nin Dünyası' adlı kitapta belirtildiği üzere çocuklar için her şey sıra dışı ve farklıdır. Ancak büyükler için durum böyle değildir. Onlar için her şey alışılmış ve sıradandır. Filozofları ön plana çıkaran ise sıradan büyükler gibi olmamalarıdır. Onlar için her şey yeni, merak uyandırıcı ve sorgulanışıdır. Bu özellikleri onları ayırt edebilmemiz için temel çıkış noktasıdır. Herkesin birbirine benzediği yerde buna dur diyebilip, varlığını hissettirenlerdir.

Herkesin birbirine benzemesi aynı bilgiye sahip olmasından, aynı düşünmesinden kaynaklanır. Yani kendine yeni bir pencere açmaktansa daha önce açılmış olan pencereden bakmaktır. Ünlü filozofun dediği gibi *"Bir bilgi bizim kadar soğuksa veya bizim kadar sıcaksa bize bir şey katmaz."* Buna göre amacımız hep elimizde var olandan bir adım öteye gidebilmektir, ona sahip olabilmek olmalıdır.

Nurullah Ataç'ı diğer eleştirmenlerden ayıran o dönemdeki eleştirmenlerin aksine daha göreceli bir dil kullanması, nesnelliğin bir eleştiride var olması gerektiği tezinin aksine hareket ederek içten bir dille düşüncelerini aktarmasıdır. Bu da Nurullah Ataç'ın eleştiri ve deneme dışında Türk Edebiyatı'nın yapı taşı olmasını, bu alanlarda akla ilk olarak gelmesini sağlamıştır.

Hitler'i veya Mao'yu diğerlerinden ayıran milyonlarca insan öldürmesi değildir. Hitler'in geliştirmiş olduğu sanayi, üretmiş olduğu savunma ve saldırı silahları, ülkesinin kalkınması için attığı adımlar onu askeri deha ve lider yapan unsurlardır.

Mao'nun karşı konulmaz düşünceleriyle geliştirdiği kurallar siyasette devlet halk ilişkisine yeni bir bakış açısı getirmiş ve çinin güç sahibi olmasını sağlamıştır. Düşünceleri günümüzde bile etkisini sürdürmektedir.

Aklımızda kalan onca ismin niteliği diğerlerinden farklı olmasıdır. Düşüncelerinin sonuçları ne olursa olsun onları güçlü kılan benzerliklere karşı oluşturdukları kalkandır. Varlıklarını hissedebilmemizdeki temel ölçüt, onları farklı kılan yönleridir.

GAMZE AYVAZ

TRABZON SOSYAL BİLİMLER LİSESİ

Yarışma 1.si